।। ॐ तत् सत् ।।

।। श्रीसद्गुरु दिगंबरदासाय नमः।।

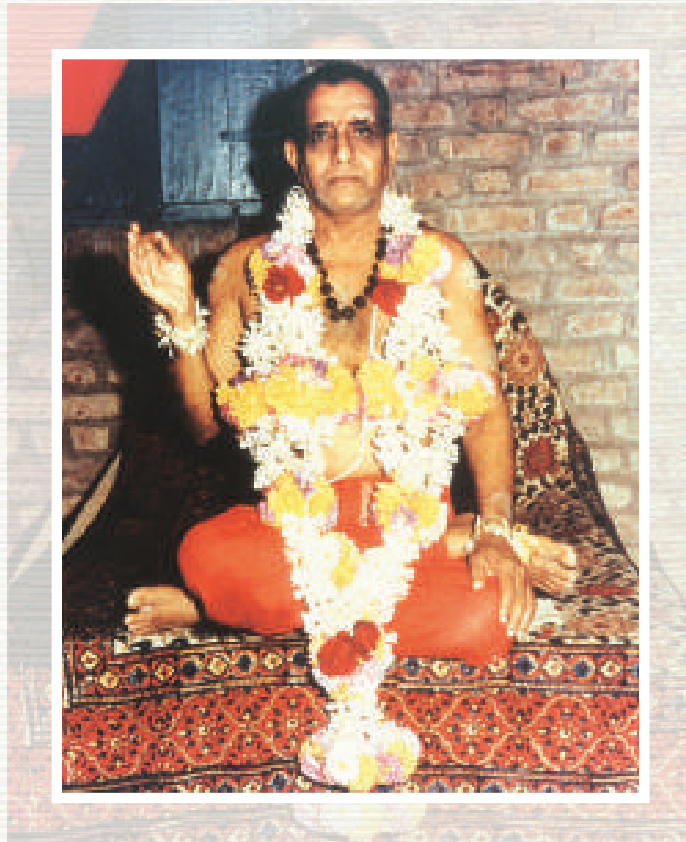

।।तत्वमसि।।

प्रकाशक :

श्रीसद्‌गुरू दिगंबरदास महाराज सेवामंडळ
सी/२५, सुयश अपार्टमेंट्स, अमरहिंद मंडळाजवळ,
गोखले रोड (उत्तर),
दादर (प.), मुंबई - ४०० ०२८

डिझाईन आणि ले-आऊट :

स्क्वेअर ॲड्व्हर्टायझिंग, कराड
भ्रमणध्वनी : ९४२२४ ०११२६

मुद्रक :

एम्. बी. ग्राफिक्स
बी-२८, श्रीराम इण्डस्ट्रियल इस्टेट,
वडाळा, मुंबई - ४०० ०३१

© **श्रीसद्‌गुरू दिगंबरदास महाराज सेवामंडळ**

प्रकाशन तिथी :

फाल्गुन व॥ ३, शालिवाहन शक १९३०
सर्वधारीनाम संवत्सर
श्रीशिवजयंती
शिवराज्याभिषेक शक ३३५,
शुक्रवार, दि. १३ मार्च २००९

स्वागत मूल्य : रुपये १०००/-

॥ तत्त्वमसि ॥

तुझे विश्वरूपपण। माझिये दिठीस होआवे गोचर।
ऐसी थोर आस। बांधोनि आहे।।

श्री सद्गुरू दिगंबरदास महाराज यांचे हे चित्र-चरित्र आज प्रकाशित करतांना श्रीसद्गुरू दिगंबरदास महाराज सेवामंडळाला अत्यंत आनंद होत आहे. श्रीमहाराजांची छायाचित्रे फारशी उपलब्ध नाहीत. एकतर त्या काळी छायाचित्रणाची साधने आजच्या एवढी सहजतेने उपलब्ध नव्हती; तसेच ते खर्चाचेही काम होते. शिवाय महाराजांनाही उठसूट छायाचित्रे काढून घेणे आवडत नसे. त्यांच्या इच्छेविरुद्ध किंवा संमतीवाचून कोणी त्यांचे छायाचित्र काढण्यास धजावत नसे. परंतु तरीही भक्तगण कधी वारंवार विनंती करून, कधी महाराज अगदी प्रसन्न मनस्थितीत आहेत असे पाहून, कधी थोडा हट्ट करून, किंवा उत्सव, पंचयतन याग अशा विशेष प्रसंगी आपली हौस पुरवून घेत असत. क्वचित् कधी महाराज स्वत:च आनंदाने छायाचित्र घेण्यास परवानगी देत असत, एवढेच नव्हे तर त्या वेळी तेथे उपस्थित असलेल्या सगळ्यांना छायाचित्रासाठी आपल्या सोबत उभे राहायला आग्रहाने बोलावून घेत असत. तेव्हा मोठ्या प्रयासाने मिळविलेल्या छायाचित्रांचा हा संग्रह भक्तगणांसाठी एक अमूल्य ठेवा ठरेल असा आम्हाला विश्वास वाटतो.

श्रीमहाराज आपल्या सद्गुरूंची करुणा भाकतांना म्हणाले आहेत, ''सदैव मम अंत:करणीं। विराजित व्हावें सिंहासनीं। तव रूप हे दिसो नयनीं। अविरत करुणा सागरा।।'' सर्व शिष्यांचीही हीच आर्त भावना असते. सर्वसामान्य साधकांनाच नव्हे तर मोठमोठ्या अधिकारी संत-सत्पुरुषांनाही रूपाची गोडी मोहिनी घालीत आलेली आहे. ''रूपी गुंतले लोचन'', ''तुझे रूप वेळो वेळा'', ''रूप हे सुंदर दिसे मनोहर'' असे रूपाचे अभंग भजनात सर्व प्रथम गाण्याची प्रथा आहे. यावरूनच रूपाचे महत्त्व ध्यानात येते. त्या दृष्टीने पाहता श्रीमहाराजांचे हे चित्र-चरित्र, ''रूप पाहता लोचनीं। सुख झाले वो साजणी।'' या माउलींच्या अभंगाचीच अनुभूती देत राहील.

या सोबत श्रीमहाराजांनी स्वहस्ते लिहून ठेवलेले एक आत्मचरित्रात्मक टिपणही मूळ कागदपत्रांची छायाप्रत करून छापले आहे. श्रीमहाराजांनी व्यवस्थितरीत्या टांचून ठेवलेले हे आखीव कागद त्यांच्या संग्रहात मिळाले. श्रीमहाराजांनी अतिशय संक्षेपाने आणि अलिप्त भावनेने हे लिखाण केले आहे. हा अमोल ठेवा आपणा सर्वांना अवचितपणे उपलब्ध व्हावा ही मोठी भाग्याची गोष्ट आहे. श्रीमहाराजांच्या चित्र-चरित्राबरोबरच तो प्रकाशित व्हावा, हा एक अपूर्व योग श्रीसद्गुरू दिगंबरदास महाराजांच्या इच्छेनेच साकार झाला आहे.

या ग्रंथासाठी श्रीमहाराजांची दुर्मिळ जुनी छायाचित्रे कोणाच्या संग्रही असतील तर ती त्यानी आमच्याकडे पाठविण्याचे आवाहन केले होते, त्यानुसार अनेक भक्तगणानी आपल्याकडे जपून ठेवलेली छायाचित्रे आमच्याकडे आनंदाने सुपूर्द केली. श्री.विजयराव सरवटे आणि श्री.विजय पुरुषोत्तम जोशी यांनी परिश्रमपूर्वक छायाचित्रांची जमवाजमव करून त्या चित्रांसंबंधीची आवश्यक ती उपयुक्त माहिती गोळा केली. श्री. चंद्रशेखर जोशी यांनी आपल्या कुंचल्याने श्रीमहाराजांच्या जीवनातील अनेक महत्त्वाचे आणि नाट्यपूर्ण प्रसंग साकार केले. श्री. धनंजय कुलकर्णी यांनी या ग्रंथाची सुंदर आणि कलात्मक मांडणी केली. या सर्व खटाटोपाची परिणीती भक्तगणाना, ''पाहता लोचन सुखावले'' अशी अनुभूती येण्यात व्हावी हीच श्रीसद्गुरूंच्या चरणी विनम्र प्रार्थना.

सकल विश्व सुखी व्हावें। तुझिये भजनीं लागावें।
हेंचि मागणें श्रीगुरुरावें। द्यावें मज बाळकासी।।

।। श्रीसद्गुरुचरणारविंदार्पणमस्तु ।।

- श्रीसद्गुरू दिगंबरदास महाराज सेवामंडळ

श्रीमत् सच्चिदानंद
श्रीसद्गुरू दिगंबरदास महाराज
तथा
श्रीसहजानंद सरस्वती
यांच्या पवित्र चरणी सर्वभावे समर्पण

श्रीसद्गुरू दिगंबरदास महाराज सेवामंडळ
मुंबई - ४०० ०२८

॥तत्त्वमसि॥

अनुक्रमणिका

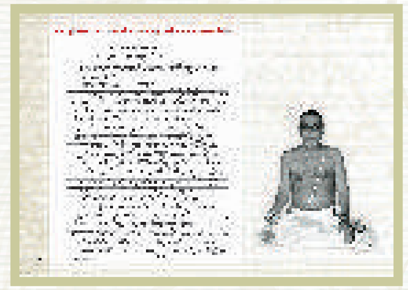

श्रीसद्गुरू दिगंबरदास महाराज यांनी स्वहस्ते लिहून ठेवलेले आत्मचरित्रात्मक टिपण (पृ. २ - ५५)

जननी जन्मभूमिश्च (पृ. ५६ - ६३)

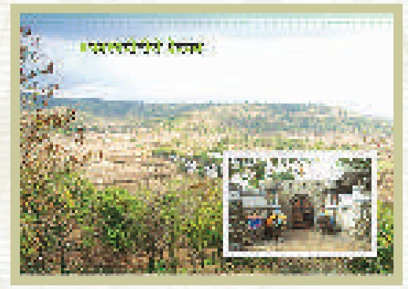

काश्यपीतीरी देववन (पृ. ६४ - ७०)

श्रीशिव-सृष्टी (पृ. ७१ - ७६)

श्रीशिवजयंती उत्सव (पृ. ७७ - ८३)

जे का रंजले गांजले (पृ. ८४ - ८६)

पुण्यपत्तनास घेवोनी गृहास (पृ. ८७ - ९६)

संतसंगतीत अखंड आनंद (पृ. ९७ - १२४)

कार्य करवूंनि घेई सद्गुरुराज (पृ. १२५ - १५२)

।। श्रीसिद्धिविनायक-स्तोत्रम् ।।

ॐ कारव्यक्त-रूपं तं वक्रतुण्डं गजाननम् ।
विनायकं गुरुं साक्षात् रामचन्द्रमुपास्महे ।। १ ।।

ऋद्धि-सिद्धि-प्रदं देवं वागीशं वाक्पटुं विभुम् ।
गिरिजात्मजं च विघ्नेशं रामचन्द्रमुपास्महे ।। २ ।।

विघ्नेशं विघ्न-राजेन्द्रं विघ्नानां हारकं तथा ।
भालचन्द्रं तथा भानुं रामचन्द्रमुपास्महे ।। ३ ।।

मूलाधारे स्थितं नित्यं रक्त-वर्णं च सिद्धिदम् ।
गुणातीतं गुणेशं च रामचन्द्रमुपास्महे ।। ४ ।।

कर्ता धर्ता च संहर्ता साक्षादात्मा च शाश्वतम् ।
बीजं विश्वस्य यः साक्षात् रामचन्द्रमुपास्महे ।। ५ ।।

असुराणां विनाशाय प्रार्थितो यस्सदा सुरैः ।
अवतारधरं देवं रामचन्द्रमुपास्महे ।। ६ ।।

गान-प्रियं च गानेन्द्रं गंधर्वाणां च रक्षकम् ।
स्वयं गानं च यः साक्षात् रामचन्द्रमुपास्महे ।। ७ ।।

आर्तो जिज्ञासुरर्थार्थी यमर्चन्ति सदा-शुभम् ।
शिवस्य मानसं पुत्रं रामचन्द्रमुपास्महे ।। ८ ।।

वाङ्मयं चिन्मतं चैव आनन्दं चैव शाश्वतम् ।
षडाननस्य यो भ्राता रामचन्द्रमुपास्महे ।। ९ ।।

चतुर्थ्यां भक्तियुक्तैर्यः पूजितो निर्जरादिभिः ।
मनोवाञ्छित-दातारं रामचन्द्रमुपास्महे ।। १० ।।

योगिभिश्चिन्तितं नित्यं सगुणं चैव निर्गुणम् ।
साक्षादात्म-स्वरूपं तं रामचन्द्रमुपास्महे ।। ११ ।।

एकादश-सुपुष्पाणां मालिका स्तोत्र-रूपिणी ।
दासेन सद्गुरोः कण्ठे प्रेमभक्त्या समर्पिता ।। १२ ।।

प्रीयतामनया श्रीमान् स च सिद्धिविनायकः ।
श्रीसद्गुरौ परां भक्तिं नित्यां शुद्धां ददातु नः ।। १३ ।।

।। इति श्रीदिगंबरदास-विठ्ठल-विरचितं
श्रीसिद्धिविनायकस्तोत्रं संपूर्णम् ।।

ॐकार स्वरूपा अनादी अनंता। तीनही जगतां तूंचि मूळ।
चारी वेदां मूळ तूंचि विश्वधार। तुज नमस्कार सर्वभावें।।

श्रीसद्गुरू दिगंबरदास महाराज यांनी स्वहस्ते लिहून ठेवलेले आत्मचरित्रात्मक टिपण ...

श्रीगणेशायनमः

ॐ तत्सत श्रीसद्गुरवेनमः

श्री. विठ्ठल गणेश जोशी जन्मगांव पोमेंडी बुद्रुक ता. रत्नागिरी जि. रत्नागिरी.

जन्म सन १९१२, १७ आक्टोबर

पोमेंडी बुद्रुक या गावांत शांडिल्य गोत्री जोशी घराणे उत्तन उद्यपिढ्या पूर्वी गणपती पुळ्याजवळील वरवडे या गावांतून आले. त्यावेळी आलेले तीन मुख्य पुरुष, १ कोंदेव २ नागदेव ३ कापदेव या तिघांची तीन घराणी या गावांत नांदतात.

हे तिघे सख्खे बंधु या सर्वांत जोरदार त्यांस तिसरेसुर म्हणतात. त्यांचे वंशातील श्री. वि. ग. जोशी हे आहेत.

पोमेंडी बुद्रुक हा गांव मुळ सावंत आडनावाचे मराठे यांचा हे तेथील खोत होते त्यांचे उपाध्ये म्हणून जोशी हे या गावांत आले. पुढे कांही काळानंतर सावंत या खोतांनी हा गांव जोशी यांना दिला व श्री जोशी हे खोत झाले व या गावची खोती, राजसत्ता, धर्मसत्ता, आबकारी मालक, सर्व मानपान व सर्व गावची देवकृत्ये व जातखात ही सर्व जोशी यांचेकडे आली. व सावंत निर्वंश झाला.

१) जोशी हे मुळ आपल्याबरोबर श्री काणे आडनावाच्या कुडवाडेयास घेऊन आले. व ओक या आडनावाचे एक ठिकाण या गावांत नरसिंहाची आहे. तेथे राहू लागले.

२) त्या ठिकाणाहून नंतर सध्या जोश्यांची घरे ज्या ठिकाणी आहेत त्या ठिकाणी ही तीन घराणी राहू लागली. या गावास पाटाचे पाणी ब्राम्हणांना आहे व एक इनोवर विहीरी आहेत.

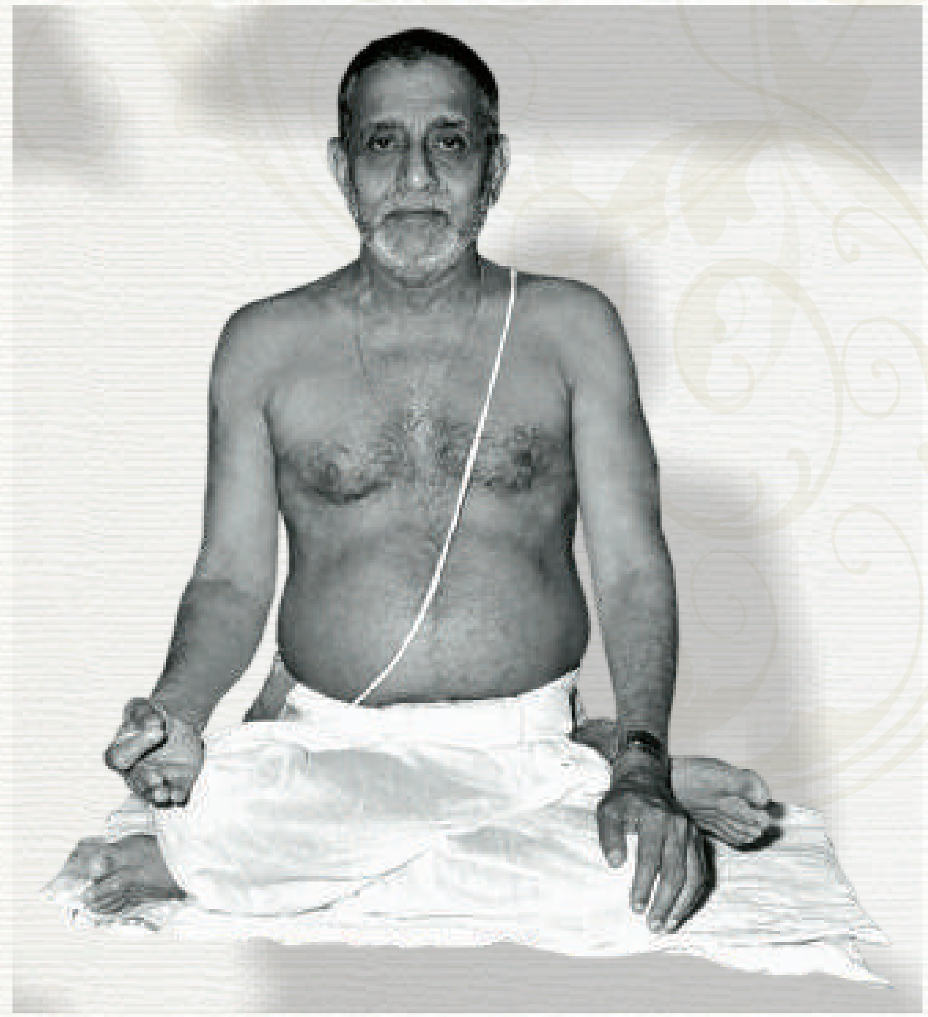

श्रीदेव लक्ष्मी-केशव (कोळिसरे, ता. जि. रत्नागिरी)

लक्ष्मीकेशव कुलदेव थोर। तया नमस्कार असो माझा।
अंबेजोगाईची माता जोगेश्वरी। कुलदेवी सत्वरीं नमियेली।।

श्रीदेवी जोगेश्वरी (अंबाजोगाई, जि. बीड)

३) या जोश्यांना कुलदैव श्री लक्ष्मी केशव ते शाळीग्रामशिळेचे
आहे. व अलिकडच्या शतकांत जोश्यांना दृष्टांत होऊन कोल्हापूर
येथील रंकाळ्यामध्ये तळ्यात तो ठेवलेला होता त्याला काढून
त्याला घेऊन, श्री जोशी, निगुडे, व राणे हे करवीरमार्गे
येत असता वाटेत कोळीसरे या गावात तो देव थांबला.
व आता माझी येथे स्थापना करा असे त्यांना सांगितले
त्याप्रमाणे त्यांनी कोळीसरे येथे जागा घेऊन त्याचे देऊळ
बांधून स्थापना केली, देवस्थान जागृत असून देवाच्या
पायाशी राहून मोठा गंगेचा प्रवाह वाहत आहे.
४) जोश्यांची कुलदेवता जोगेश्वरी ती मराठवाड्यात, आंबे-
जोगाई या गावात जागृत आहे.
५) ग्राम [illegible] येथील ग्रामदेवता. श्री देव नागेश्वर
(मूळचा शंकराचे देऊळ.) २ श्री महालक्ष्मी, ३ श्री महाकाली
३) श्री [illegible] (४) श्री महासरस्वती (५) श्री [illegible]
व मूळपुरुष

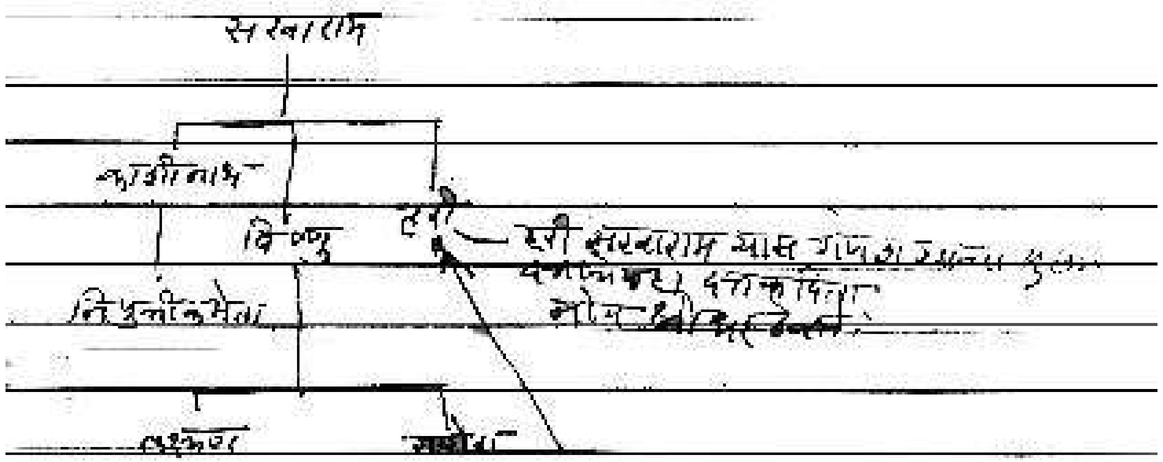

महालक्ष्मी, महाकाली, महासरस्वती। आणिक सर्वे ती व्याघ्रांबरी।
भराडीण आणि देव रामेश्वर। वंदितों मी थोर ग्रामदेवां।।

पोमेंडी येथील ग्रामदेवता

श्रीमहालक्ष्मी

श्रीमहाकाली

श्रीमहासरस्वती

श्रीव्याघ्रांबरी

श्रीभराडीण (श्रीभद्राणी)

श्रीदेव सोमेश्वर

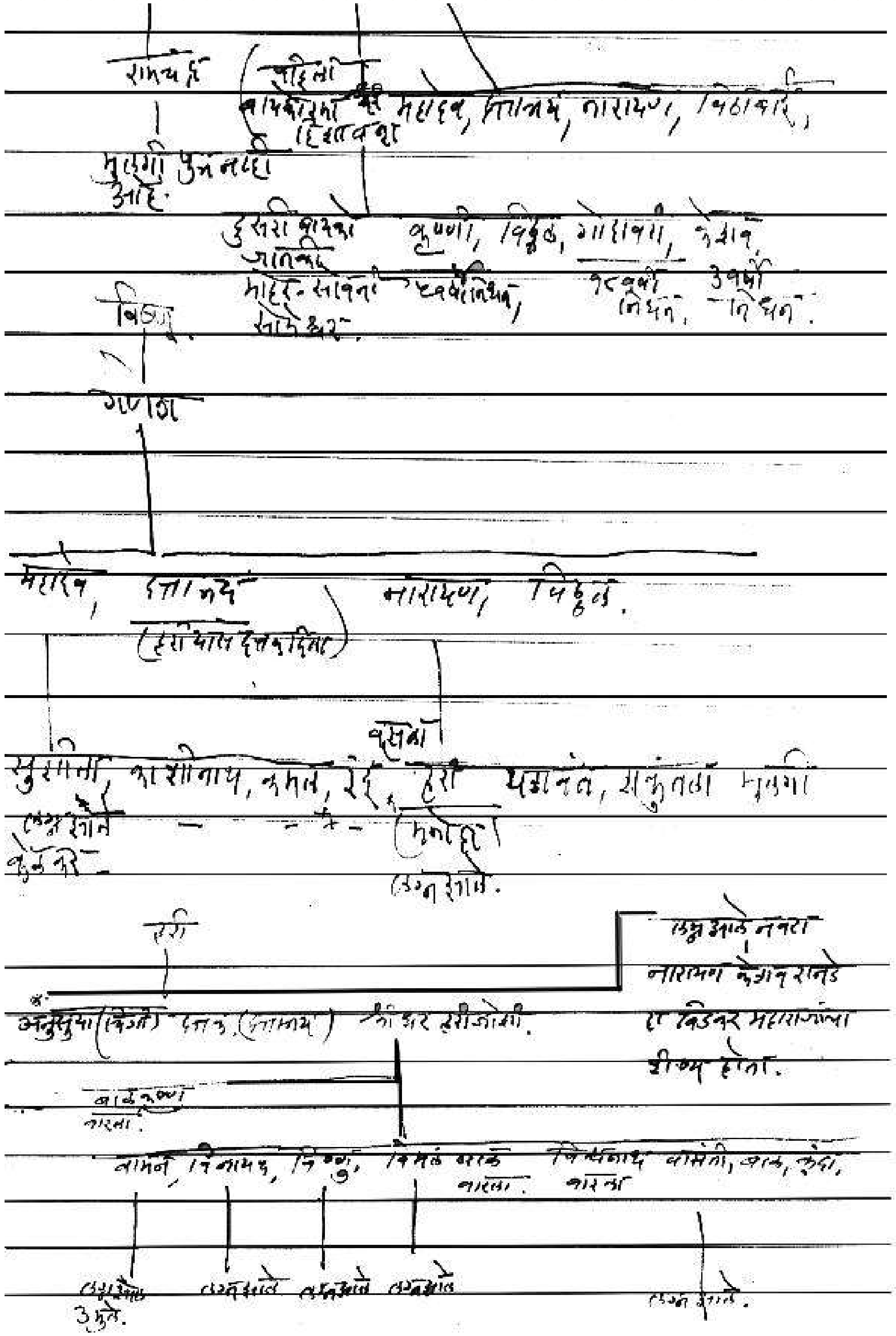
मुलगी पुत्र नाही आहे.
दुसरी बायको
कृष्णा, विठ्ठल, गोदावरी, केशव,
महादेव, दत्तात्रेय, नारायण, विठ्ठल.
सुशीला, काशीनाथ, कमल,
हरी
शकुंतला मुलगी
लग्न झाले.
हरी
नारायण केशव रानडे
लग्न झाले.

सीता आदिशक्ती श्रीराम दैवत। आणि हनुमंत नमस्कारीं।
माझीये गृहींची उपास्य दैवतें। तयां एकचित्तें वंदन हें।।

श्रीराम मंदिर
पोमेंडी (ता. जि. रत्नागिरी) येथील मूर्ती

७) विठ्ठल यांचे सरवराई हे तिसऱ्याचा सुदामा [illegible]
या [illegible] काम सर्व व्यवस्था करणे गावातील [illegible]
लोकांचे पिढीदर [illegible] आज राजेसाहेब [illegible]
काम जाते [illegible] व इतरांची व्यवस्था पहाणे.
८) सखाराम यांस पहिले तीन [illegible], केशव [illegible] बारक्या
आमचे [illegible], हीराबाई [illegible] बारक्या निवर्तल्या
विष्णु हा विठ्ठल याचा सर्वात धाकटा मुलगा यांनी काही वर्षे व
[illegible] हरी यांनी काही वर्षे रत्नागिरी जवळील [illegible]
या गांवी पाचवी पासून शिक्षण केला पुढे विष्णु हे
मुंबईस [illegible] काही वर्षे नोकरीस होते. त्यांना [illegible]
नाद होता. पुढे नोकरी सोडून [illegible] परत आले
वर कुटुंबाची व्यवस्था व शेतीवाडी व गावाची देखरेख
करू लागले. गावात [illegible] यांनी केले. देवळाची दुरुस्ती
व व्यवस्था यांनीच लावली. हे सन १९०८ मध्ये मृत झाले
यांची बायको लक्ष्मीबाई ही चिपळूण येथील गोडबोले घराण्यातील.
तीन मुलगी महान पतिव्रता होती, तिला २ मुलगे व १ मुलगी
झाली. मुलगी येसू ही [illegible] या गांवी गोडबोले यांस
दिली होती तो निपुत्रिक वारला.
हरी सखाराम जोशी विठ्ठल यांचे चुलत आजोबा यांनी
मुनसी परीक्षेचे डिग्री घेतली अभ्यास करून ते वकील
झाले. पुढे रत्नागिरीस वकिली करू लागले. अत्यंत हुशार
मुत्सद्दी व कर्तबगार, रामभक्त व [illegible] दानधर्मातही
[illegible] परंतु [illegible]. स्पष्ट स्वभाव होता. उमदा
पुरुष होता.

दत्त अवधूत पंथींचें दैवत। करितों दंडवत त्याचे चरणीं।
लोळोनियां पायीं मागतसें दान। आशीर्वाद पूर्ण द्यावा मज।।

नृसिंहसरस्वती गाणगापुरासी। वसती दिनिनिशीं सर्वकाळ।
तेचि अक्कलकोटीं स्वामी कीं समर्थ। भक्त मनोरथ पुरविती।।

श्रीगुरुदेव दत्त

श्रीमन्नृसिंह सरस्वती

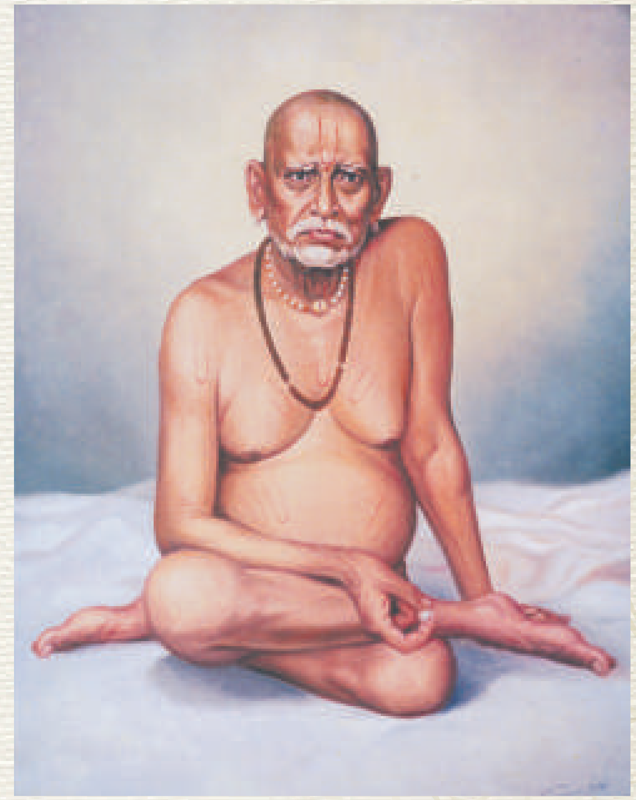

अक्कलकोटनिवासी श्रीस्वामी समर्थ महाराज

यांची बायको आपेंटी बाई. मुले मुली झाली जगली
नाहींत, एकच मुलगी अनुसुया जगली ती नारायण
केशव रानडे यांस दिली. नारायण केशव रानडे यांना
त्यांचे वडिलांनीं (वकील होते) घरांतून घालवून दिले व
नंतरें विष्णु सखाराम व हरी सखाराम या दोघांनीं
ते त्यांचे सासरे असल्यामुळें मुलीची नीट व्यवस्था हो-
ऊन घरीं ठेऊन घेतलें, पुढें त्यांनां आपले घरासमोर
घर व कंपाउंड दिलें रोकड रक्कम व दागदागिने दिले
नारायण केशव हा निपुत्रिक वारला (मुलें जगली नाहींत)
आतां ती इस्टेट हरी सखाराम जोशी यांनीं जो गणेश
विष्णु जोशी या आपल्या पुतण्याच्या मुलगा दत्तक
घेतला त्यांचे मुलांकडे वारसिस-पत्राने चालत आहे.
नारायण केशव रानडे हा श्रीगुरु कीडकर महाराज यांचे
शिष्य होता परंतु यानें ज्ञानत्य जोशी घराण्याच्या देव
काढा व ते एकत्र कुटुंब मोडलें.

हरी सखाराम यांनीं आपल्या पुतण्या गणेश विष्णु जोशी
ऊर्फ नाऊ यांना नेवरे दोनच्या मुलगा विधिपूर्वक दत्तक घेतला
व त्यांचे नांव श्रीधर ठेवलें. हा मॅट्रिकपर्यंत शिकला व
पुढें घरची व्यवस्था पाहू लागला यांचीं दोन लग्नें झालीं
पहिली बायको कोकणांतील गोडबोले यांची मुलगी. तिला
एक बाळंतपणी मुलगा झाला व ती वारली व पुढे तो मुलगाही
वारला. नंतर यांचे दुसरे लग्न झालें पटवर्धनांकडील मुलगी
हिला. यांस विनायक एम.ए. विष्णु बी-कॉम, विनाक
वासंती. अरविंद. व सुधा अशी मुलें आहेत विश्वनाथ व
बाळ हे दोन मुलगे वारले. हा सध्या रत्नागिरीस राहतो
विहार होटेल चेंबर. रावकारी. मुलगे नोकरी करतात. फार